

Interreg

Spolufinancovaný
EURÓPSKOU ÚNIOU

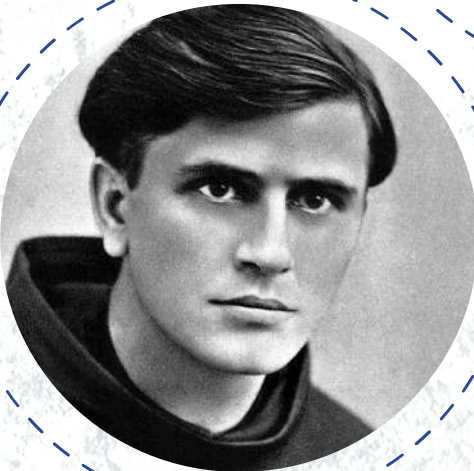
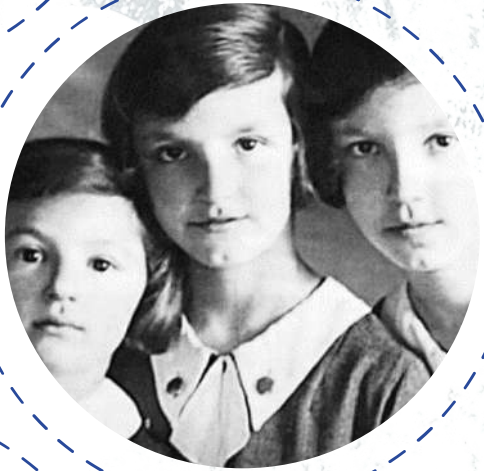

Polsko – Slovensko

PARK PŮTNIKOV V MESTE TRSTENÁ

PARK PIELGRZYMÓW W MIEŚCIE TRSTENÁ

Park Pútnikov a jeho význam

Milí návštevníci, vstupujete na miesto, kde pútnici počas stoviek rokov prichádzali v hlboké viere v Boha a dobro človeka do farského Kostola sv. Martina v Trstenej.

Štefan Furdek, Rudolf Dilong a tri sestry Eberstarkové však museli odísť z Trstenej ako pútnici spod ochrany sv. Martina a aj svojej rodiny. Štefan Furdek odišiel pre nepriazeň ideológie maďarského nacionalizmu; Rudolf Dilong odišiel pre svoje postoje počas vojny a pred povojnovou demokraciou s obmedzovaním osobných, občianskych a politických práv so silnejúcim komunistickým vplyvom. Sestry Flica, Jozefína a Ella Eberstarkové odišli pre ohrozenie straty svojich životov ideológiou nacizmu a antisemitizmu.

Naši pútnici emigrovali do slobodnej demokratickej spoločnosti.

Nech je ich životná cesta pre nás memento!

Park Pielgrzymów i jego znaczenie

Drodzy odwiedzający, wchodzicie do miejsca, gdzie pielgrzymi przez setki lat przybywali do kościoła parafialnego pw. św. Marcina w Trstanie głęboko wierząc w Boga i w dobro człowieka

Štefan Furdek, Rudolf Dilong oraz trzy siostry Eberstark musieli przecież odejść z Trstenej jak pielgrzymi spod opieki św. Marcina oraz swojej rodziny. Štefan Furdek opuścił dom z powodu nieprzychylności ideologii węgierskiego nacjonalizmu; Rudolf Dilong odszedł z powodu swoich poglądów w czasie wojny oraz wobec powojennej demokracji związanej z ograniczaniem praw osobistych, obywatelskich i politycznych przy rosnącym wpływie komunizmu. Siostry Flica, Jozefína oraz Ella Eberstark opuściły dom z powodu zagrożenia utraty życia wskutek ideologii nazizmu i antysemityzmu.

Ci nasi pielgrzymi wyemigrowali do wolnego, demokratycznego społeczeństwa.

Niech ich życiowa droga będzie dla nas przestrogą!

OBJEKT FURDEK – WIARA
OBIEKT FURDEK – WIARA

FURDEK

ŠTEFAN FURDEK A ZAHRANIČNÍ SLOVÁCI

„Nech si iní snívajú o raji na brehoch Eufratu a iní chvália Mont Blanc, iní nech ospevujú hladinu jazera Erie, pre mňa strediskom sveta by bola Trstená.“

Štefan Furdek sa narodil 2. septembra 1855 v Trstenej v rodine Štefana Furdeka a Márie rod. Stopekovej. Základy vzdelania nadobudol v rodnej Trstenej. Študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici, do roku 1875 v Nitre. Teologické štúdiá absolvoval na teologickej fakulte v Budapešti. Štúdium prerušil a v rokoch 1877 až 1879 študoval klasickú filológiu na Karlovej univerzite v Prahe. V rokoch 1879 až 1882 dokončil štúdium teológie. V roku 1882 bol vysvätený za kňaza. Od roku 1882 žil v USA. Bol farárom v Clevelande (Ohio). V Clevelande v roku 1888 dal pre nich postaviť nový kostol sv. Ladislava. Zakladal kluby, sirotinec s kláštorom pre rehoľnice, ktoré vychovávali a vyučovali deti a mládež prisťahovalcov. Dňa 13. apríla 1890 založil Prvú katolícku slovenskú jednotu. Po čase sa tento spolok stáva najväčšou a najsilnejšou organizáciou, ktorá dodnes združuje Slovákov v celej Amerike. Štefan Furdek stál na jej čele 17 rokov ako správca a jej redaktor. Už v roku 1891 začal vydávať týždenník Jednota ako úradný orgán Prvej katolíckej slovenskej jednoty. Vychádza nepretržite až do súčasnosti. V roku 1892 sa podieľal na založení Prvej katolíckej slovenskej ženskej jednoty. V roku 1893 bol spoluzakladateľom Matice slovenskej v Amerike na pamiatku zatvorenej Matice slovenskej v bývalom Uhorsku. Zanikla však po krátkom čase v roku 1899. V roku 1907 založil Slovenskú ligu v Amerike. Zomrel 18. januára 1915 v Clevelande (USA), kde bol aj pochovaný na miestnom cintoríne zvanom Kalvária (Calvary).

ŠTEFAN FURDEK I SŁOWACY ZA GRANICĄ

„Niech inni śnią o raju nad brzegami Eufratu, inni chwalą Mont Blanc, inni niech wychwalają powierzchnię jeziora Erie, dla mnie centrum świata stanowiłaby Trstená.”

Štefan Furdek urodził się 2 września 1855 roku w Trstenej w rodzinie Štefana Furdka i Márii z domu Stopekovej. Podstawy wykształcenia zdobył w rodzinnym mieście Trstení. Uczył się w gimnazjum w Bańskiej Bystrzycy, do 1875 roku w Nitrze. Studia teologiczne odbył na Wydziale Teologicznym w Budapeszcie. Przerwał je jednak i w latach 1877–1879 studiował filologię klasyczną na Uniwersytecie Karola w Pradze. W latach 1879–1882 ukończył studia teologiczne. W 1882 roku przyjął święcecia kapłańskie. Od 1882 roku mieszkał w USA. Był proboszczem w Cleveland (Ohio). W 1888 roku w Cleveland wybudował dla wiernych nowy kościół pod wezwaniem św. Władysława. Zakładał kluby, sierociniec z klasztorem dla zakonnic, które wychowywały i uczyły dzieci oraz młodzież imigrantów. Dnia 13 kwietnia 1890 roku założył Pierwszą Katolicką Jednotę Słowacką. Z czasem stowarzyszenie to stało się największą i najsilniejszą organizacją, która do dziś zrzesza Słowaków w całej Ameryce. Štefan Furdek stał na jej czele przez 17 lat jako jej zarządca i redaktor. Już w 1891 roku rozpoczął wydawanie tygodnika Jednota jako urzędowego organu Pierwszej Katolickiej Jednoty Słowackiej. Jest on wydawany nieprzerwanie do dnia dzisiejszego. W 1892 roku uczestniczył w założeniu Pierwszej Katolickiej Słowackiej Jednoty Kobiet. W 1893 roku był współzałożycielem Maticy Słowackiej w Ameryce na pamiątkę zamkniętej Maticy Słowackiej w byłych Węgrzech. Znikła jednak po krótkim czasie, w 1899 roku. W 1907 roku założył Słowacką Ligę w Ameryce. Zmarł 18 stycznia 1915 roku w Cleveland (USA), gdzie został pochowany na miejscowym cmentarzu zwanym Kalwaria (Calvary).

OBJEKT TRI SESTRY – NÁDEJ

TRZY SIOSTRY OBJEKT – NADZIEJA

TRI SESTRY EBERSTARKOVÉ A ICH ODKAZ

Tri sestry Eberstarkové Alice (*10. 5. 1925), Jozefína (*3. 7. 1925) a Ella (*15. 1. 1929) sa narodili v Trstenej rodičom Salomonovi a Sidónii Eberstarkovcom. Rodina žila v dome č. 242, dnes oproti budove Slovenskej pošty. Salomon Eberstark bol zámočník a klampiar, opravoval strechy na viacerých oravských kostoloch. Matka Sidónia bola krajčírka. Tri sestry navštevovali ľudovú školu v Trstenej až do júla 1939. Po vzniku Slovenskej republiky 14. marca 1939, po prijatí autoritatívneho režimu ústavou Slovenskej republiky a tzv. Ochrannej zmluvy (Schützvertrag) s nacistickým Nemeckom, sa rodičia Eberstarkovci na silný podnet príbuzného Henricha Dörnera žijúceho v Londýne, rozhodli svoje tri dcéry poslať do Londýna. Stalo sa tak vďaka záchranej akcii pre židovské deti organizovanej burzovým maklérom Nicholasom Wintonom, z územia Hitlerom rozbitej Československej republiky. Tri sestry odišli vlakom z Bratislavy za dramatických okolností do Prahy a odtiaľ Kindertransportom do Londýna. Nicholas Winton takto deviatimi vlakmi zachránil 669 židovských detí, ktoré boli v Londýne zverené dobrovoľne do opatrovníckych britských rodín, resp. boli adoptované. Na intervenciu londýnskych rabínov aby Winton nedával židovské deti do kresťanských rodín, Winton odpovedal: „Je lepšie na vieru obrátené židovské dieťa, ako mŕtve dieťa.“ Tri sestry sa tak stali vyznaním kresťankami. Rodičia Salomon a Sidónia, ktorí zachránili svoje dcéry vytrhnutím z rodiny, sa nádeje na opätovné objatie celej rodiny nedočkali. Rovnako ako ostatní Židia v Trstenej, 6. júna 1942 boli transportovaní do koncentračného tábora Sobibór, kde ich v júni 1944 dostihla násilná smrť. Po 2. svetovej vojne sa Alice Eberstark vydala, s priezviskom Masters a rozvetvenou rodinou žila v Bethesda-Washingtone v USA. V novembri 2024 zomrela. Josephine Eberstark-Night svoj život prežila v Londýne ako módna návrhárka. Ella Eberstark, nežijúca tretia sestra má dcéru Cathy, ktorá žije s rodinou v Austrálii. V roku 2011 sa dve sestry Alice a Josephine vrátili do Trstenej pri premiére filmu Nickyho rodina režiséra Mateja Mináča. Skulptúra Tri sestry je nielen symbolom nádeje a pretrhnutej súdržnosti rodiny Eberstark. Spoločne s bustami Rudolfa Dilonga a Štefana Furdeka je tiež symbolom tolerantného spoluzitia medzivojnovej demokracie v Československej republike.

TRZY SIOSTRY EBERSTARK I ICH PRZESŁANIE

Trzy siostry Eberstark – Alicja (*10. 5. 1925), Jozefína (*3. 7. 1923) i Ella (*15. 1. 1929) – urodziły się w Trstenejw domu Salomona i Sidónii Eberstark. Rodzina mieszkała w domu nr. 242, znajdującym się dzisiaj naprzeciwko budynku Słowackiej Poczty. Salomon Eberstark był ślusarzem i blacharzem, naprawiał dachy w kilku orawskich kościołach. Matka– Sidónia była krawcową. Trzy siostry uczęszczały do szkoły ludowej w Trstenej do lipca 1939 roku. Po powstaniu Słowackiej Republiki 14. marca 1939 roku, po wprowadzeniu autorytarneho režimu na mocy konstytucji Republiki Słowackiej i tzw. traktatem ochronnym (Schützvertrag) z nazistowskimi Niemcami, rodzice Eberstark – na silną prośbę krewnego Henricha Dörnera mieszkającego w Londynie – zdecydowali się wysłać swoje trzy córki do Londynu. Stało się to dzięki akcji ratunkowej organizowanej dla żydowskich dzieci przez maklera giełdowego Nicholasa Wintona, z terytorium rozbitej przez Hitlera Czechosłowacji. Trzy siostry w dramatycznych okolicznościach pojechały pociągiem z Bratysławy do Pragi, skąd Kindertransportem trafiły do Londynu. Nicholas Winton w ten sposób dziewięcioma pociągami uratował 669 żydowskich dzieci, które w Londynie zostały powierzone dobrowolnej opiece brytyjskich rodzin lub zostały adoptowane. Na interwencję londyńskich rabinów, by Winton nie umieszczał żydowskich dzieci w rodzinach chrześcijańskich, Winton odpowiedział: „Lepiej, by żydowskie dziecko nawrócone na wiarę przeżyło, niż by dziecko zginęło.” Tak więc trzy siostry stały się wyznaniowo chrześcijankami. Rodzice Salomon i Sidónia, którzy uratowali swoje córki wyrывая je z rodziny, nie doczekali się ponownego objęcia całej rodziny. Podobnie jak inni Żydzi w Trstenej, 6 czerwca 1942 roku zostali deportowani do obozu koncentracyjnego Sobibór, gdzie w czerwcu 1944 roku spotkała ich śmierć. Po II wojnie światowej Alicja Eberstark wyszła za mąż. Przyjęła nazwisko Masters i mieszkała z wielopokoleniową rodziną w Bethesda–Waszyngton w USA. Zmarła w listopadzie 2024 roku. Josephine Eberstark–Flight spędziła życie w Londynie jako projektantka mody. Ella Eberstark–zmarła trzecia siostra, miała córkę Cathy, która mieszka z rodziną w Australii. W 2011 roku dwie siostry – Alicja i Josephine – powróciły do Trstenej przy okazji premiery filmu Rodzina Nicky’ego w reżyserii Mateja Mináča. Rzeźba Trzy Siostry jest nie tylko symbolem nadziei i zerwanej spójności rodziny Eberstark. Wraz z popiersiami Rudolfa Dilonga i Štefana Furdeka stanowi również symbol tolerancyjnego współżycia w okresie międzywojennej demokracji w Czechosłowackiej Republice.

OBJEKT DILONG – LÁSKA

OBIEKT DILONG – MIŁOŚĆ

DILONG

RUDOLF DILONG A JEHO LITERÁRNA TVORBA

„Krajinka milá, grúňami zvrstvená, obláčik za obláčkom letí. Tu leží moja rodná Trstená jak teplé hniezdo božích detí.“

Rudolf Alfonz Dilong (*1. 8. 1905 Trstená; †7. 4. 1986 Pittsburgh, USA) je básnik stratenej slobody a tajomný mních. Je to hlavne človek, ktorý svoje sny a predstavy kládol na papier a vytváral tak filozofické perly svojej pravdy. Boli to pravdy života jedného človeka, ktorý bol zakliaty v legende. I takto by sa dal charakterizovať spisovateľ Rudolf Dilong, spisovateľ, ktorý stál na čele literárneho života Slovenska v 30. a na začiatku 40. rokov 20. storočia. Dilong začal publikovať pomerne neskoro. Bolo to až v prvých rokoch jeho kňazstva. Prvá zbierka *Budúci ľudia* vyšla až v roku 1931. Odvtedy sa rozozvučala jeho tvorivá lýra a sprevádzala ho po celý život. Smutné detstvo bez lásky matky poznačilo citlivého chlapca a tento záhadný smútok sa odrážal na hladine zrkadla citov, ktoré mohol pozorovať každý, kto siahol po jeho práci. Dilongova tvorba v predexilovom období prechádzala akýmiisi vonkajšími i vnútornými premenami. Bola to pomerne pestrá škála premien na prospech i neprospech samého autora. Osud sa s Rudolfom Dilongom kruto zahral. Po rokoch na domácej scéne kultúrneho života či už tej básnickej, prozaickej alebo publicistickej, sa z Dilonga stal exulant, človek bez domova, so smútkom v duši. I napriek nepriazni osudu sa Dilong nevzdal a dar, ktorý dostal do vienka, využíval i v zahraničí. Mnohí odborníci charakterizujú odchod Rudolfa Dilonga do emigrácie ako odchod jedného z najlepších zjavov a talentov slovenskej lyriky 20. storočia. Odišiel v plnom rozkvetе tvorivých síl. Je pozoruhodné, že nestratil básnický elán a zanovito písal. Návrat Dilonga na Slovensko bol len postupný. Cez príspevky v periodikách sa dozvedáme o jeho vzťahu k jednotlivým predstaviteľom kultúrneho života toho obdobia, ale aj o jeho živote za múrmi kláštora. Na odpečatenie Dilongových tajomstiev treba poznať a skúmať jeho básnickú a prozaickú tvorbu. A možno i potom zostane o ňom všeličo utajené tak, ako je to v jeho obdivovanom Rimbaudovi alebo Villonovi. Nebol „prekliaty“ ako o sebe neraz štylizoval. Bol tajomný, mnohokrát až mystický, uznávaný i zatracovaný. Bol a bude „zakliaty“ vo svojich dielach, ktorými sa nám prihovára aj dnes.

RUDOLF DILONG I JEGO TWÓRCZOŚĆ LITERACKA

„Krajobraz ukochany, grzbietami warstwowany, obłoczek za obłoczkiem leci. Tu leży moja rodzina Trstená jak ciepłe gniazdo bożych dzieci.”

Rudolf Alfonz Dilong (*1. 8. 1905 Trstená; †7. 4. 1986 Pittsburgh, USA) jest poetą utraconej wolności i tajemniczym mnichem. Jest przede wszystkim człowiekiem, który swoje marzenia i wyobrażenia przelewał na papier, tworząc tym samym filozoficzne perły swojej prawdy. Były to prawdy życia jednego człowieka, który był zaklęty w legendzie. I tak można by scharakteryzować pisarza Rudolfa Dilonga – pisarza, który stał na czele życia literackiego Słowacji w latach 30. i na początku 40. XX wieku. Dilong rozpoczął publikowanie stosunkowo późno – dopiero w pierwszych latach swojego kapłaństwa. Pierwszy zbiór *Budúci ľudia* ukazał się dopiero w 1931 roku. Od tego czasu rozbrzmiewała jego twórcza liryka i towarzyszyła mu przez całe życie. Smutne dzieciństwo bez miłości matki odcisnęło piętno na wrażliwym chłopcu, a ta tajemnicza melancholia odbijała się na powierzchni zwierciadła uczuć, które mógł dostrzec każdy, kto sięgnął po jego twórczość. Twórczość Dilonga w okresie przedwygnaniowym przechodziła pewne przemiany zewnętrzne i wewnętrzne. Była to dość różnorodna paleta przemian – zarówno na korzyść, jak i niekorzyść samego autora. Los okrutnie zagrał z Rudolfem Dilongiem. Po latach obecności na rodzimej scenie życia kulturalnego – zarówno poetyckiego, prozatorskiego, jak i publicystycznego – Dilong stał się eksulantem, człowiekiem bez domu, ze smutkiem w duszy. Mimo nieprzychylności losu, Dilong się nie poddał i dar, który otrzymał przy urodzeniu, wykorzystywał również za granicą. Wielu ekspertów uważa wyjazd Rudolfa Dilonga na emigrację za odejście jednego z najlepszych objawów i talentów słowackiej liryki XX wieku. Odszedł w pełnym rozkwicie twórczych sił. Zaskakujące jest to, że nie stracił poetyckiego zapалу i uporczywie pisał. Powrót Dilonga na Słowację był tylko stopniowy. Poprzez artykuły w periodykach dowiadujemy się o jego relacjach z poszczególnymi przedstawicielami życia kulturalnego tego okresu, ale także o jego życiu za murami klasztoru. Aby odczytać tajemnice Dilonga, trzeba poznawać i badać jego twórczość poetycką i prozatorską. Aby być może nawet wtedy pozostanie o nim wiele ukryte, tak jak w przypadku podziwianych przez niego Rimbauda czy Villona. Nie był „przeklęty”, jak niejednokrotnie mówił o sobie. Był tajemniczy, często aż mistyczny, uznawany i potępiany. Był i będzie „zaklęty” w swoich dziełach, które przemawiają do nas również dzisiaj.

Interreg

**Spolufinancovaný
EURÓPSKOU ÚNIOU**

Poľsko – Slovensko

žiadateľ / wnioskodawca: Mesto Trstená

zahraničný partner / partner zagraniczny: Miasto i Gmina Czarny Dúnajec

Bezplatný výtlačok / Egzemplarz bezpłatny

Výhradnú zodpovednosť za obsah tejto publikácie nesú autori a nemožno ju stotožňovať s oficiálnym stanoviskom Európskej únie a správcu Fondu malých projektov – Európske zoskupenie územnej spolupráce TATRY, s.r.o., ul. Sobieskiego 2, 34-400 NowyTarg, Poľská republika

Wyłączną odpowiedzialność za zawartość niniejszej publikacji ponoszą jej autorzy i nie może być ona utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Unii Europejskiej oraz Zarządzającego Funduszem Małych Projektów – Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej TATRY Sp. z o.o., ul. Sobieskiego 2, 34-400 Nowy Targ, Rzeczpospolita Polska.

Propagačný materiál bol vydaný v rámci projektu Park pútnikov v meste Trstená. Projekt je spolufinancovaný Európskou úniou v rámci programu Interreg Poľsko – Slovensko 2021 – 2027“/

Materiał promocyjny został wydany w ramach projektu Park Pielgrzyma w mieście Trstená. Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach programu Interreg Polska-Słowacja 2021-2027